

Siniša Vuković
Selca

BOLJE IKAD NEGO NIKAD

Tonko Radišić: *RIČNIK SPLISKOG GOVORA*, Samizdat,
Mala splitska biblioteka, Split, 1999.

Kad jedan drugi grad po veličini u nekoj zemlji - pa makar ona bila s tek 5-6 milijuna stanovnika, što brojčano predstavlja prosječnu europsku metropolu - ima svoj tipičan govor koji se razlikuje od standardnoga (čitaj: službenoga) u školskim klupama, sasvim je sigurno da taj rudiment zavrjeđuje dostojnu knjigu, odnosno rječnik, a koji bi obuhvaćao dobar dio te leksikografske građe. Dalmatinska metropola, dakle Split, takav projekt nema, premda bi bilo normalno da je on načinjen već odavno. Još je teže naći smisleno opravdanje za takav propust, pa je bilo kakvo javljanje s tiskanim rječnikom - makar i u proširanom obliku - itekako dobrodošlo.

Zahvaljujući entuzijazmu, ljubavi i nostalgiji, Tonko Radišić se je odvažio i usudio tu rupu u inače bogatoj splitskoj (pa i novijoj) povijesti dijelom i začepiti; godinama sakupljajući i marno bilježeći lekseme splitskoga govora. Najveći dio tog posla obavio je na američkom kontinentu, daleko od Dioklecijanove palače i »najlipše rive na svitu«. U neobičnom i ekstravagandnom, pritom naglašeno originalnom i nadahnutom, predgovoru pisanom baš »mandrilskim« narječjem, na veoma neposredan način Radišić tumači i objašnjava što ga je potaklo na sastavljanje rječnika; ali jamačno i podastire paletu deskriptivnih i inih osobitosti iz života Splita, što posebice može biti vrlo vrijedno i iz historiografskih motrišta i, dakako, s onih etnoloških. Zapravo, taj uvodni dio, ... *da se ne zaudobi*, može se okarakterizirati i kao mini povijesnica, odnosno žanrovski ju odrediti okvirom pripovijesti - s obiljem autobiografske fragmentarnosti i dnevničke intimnosti.

Tonko Radišić rođen je u Trogiru 4. lipnja 1917., a već od 1919. godine živi u Splitu (na Šperunu). Pučku školu, Realku do male mature, a potom i Srednju tehničku pohađa u Splitu, te maturira godine 1938. Kao arhitektonsko-građevinski tehničar radi na više zgrada u gradu pod Marjanom, da bi period Drugoga svjetskog rata proveo u Zagrebu u Ministarstvu javnih radova. Od 1944. ponovno

je u Splitu, a šest godina nakon toga bježi preko Italije u Kanadu. Poslije 12 godina seli u SAD-e, gdje živi do smrti u Kaliforniji 1999.

Sastavljač ovoga rječnika kategorički se ograđuje od znanstvenog pristupa razradbi rječničke materije ili stručnosti prigodom zapisivanja iste. Taj korak je, kao odraz samokritičnosti i objektivnosti, kod prosuditelja zacijelo naišao na puno razumijevanje i pohvalu, a u svakom slučaju je nastojanje Tonka Radišića, da od zaborava otrgne stare riječi grada pod Marjanom, hvalevrijedno i pohvalno.

No, jedan veliki previd, koji bitno može utjecati na pravilno korištenje rječnikom, i oslabjeti pokušaj provedbe pojedinih izraza u živu kolokvijalnu praksu, jest nedostatak akcentuacije na riječima! Škrte definicije i gdjegdje dvojbenu semantičku hermeneutiku može se tolerirati zbog donesenoga morfološki ispravnoga korijena riječi, pa se stoga može prodrijeti u njen postanak. Ipak problem je u tome što te arhaične riječi koje autor ovdje bilježi bez akcenta nije više moguće čuti ni za kartaškim stolom, ni na zogu za balote, a bogme ni na klupama pod palmama na rivi pa stoga, teže mogu prodrijeti iz ovoga rječnika u svakodnevnu komunikaciju (dakako pod uvjetom da se izgovore u duhu staroga splitskog govora). Stoga bi ideja i glavna p(rep)oruka ove misli (ili kritike, kako hoćete), bila apel da se konačno, ako nije prekasno, netko uhvati u koštac s ovom bogatom građom, te terenskim proučavanjem dozna prave akcente i pažljivo ih ubilježi. Logično je da se dobar dio riječi može i odmah označiti, no zbog onoga (iako manjeg!) broja nepoznat(ij)ih riječi, tog posla valjalo bi se ozbiljno prihvatiti.

Sam *Ričnik splitskog govora*, osim nadahnutog predgovora urednika Ante Ganze Čića i uvodne (quasi)studije samog Tonka Radišića, te bogate rječničke građe, sadrži i dosta zanimljivosti koje karakteriziraju Split. Među njima su poimenice navedeni svi kvartovi u gradu, sveci zaštitnici, pozdravi i odgovori, razne izreke korištene u svakodnevnom govoru, vjetrovi, strane svijeta, vrste jela, vina, plesa, kletve, zakletve, pametne *beside*... Čak se čitač može testirati na stranici *Jeste li pravi Splicićanin?*, gdje se nalazi dvanaest upita nalik onima iz ženskih magazina, a na koja odgovaraju ili popularne osobe ili pak sami čitatelji.

Rječnik koji je pred nama, obuhvaća oko 6000 riječi uredno posloženih abecednim redom. Prvo izdanje tiskano je 1991. u vlastitoj nakladi »za sebe i svoje prijateje«, 1993. drugo, a 1997. i treće izdanje. Svaki put su u međuvremenu prikupljene riječi bivale »užuntane« u *Rječnik*, dok se nisu, evo, u četvrtom izdanju popele do maločas navedene brojke. Velik posao je napravljen, impozantna leksička građa je zabilježena, predstoji tek učeni i stručni pristup, koji bi ovaj neambiciozni projekt pučanina Tome Radišića, preobrazio u potentni znanstveni uradak, pritom ga pretvorivši u istinski spomenik Splitu i na diku svim Splicićanima.